

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕДИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ҠЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ҠЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 194 (4678). 1960 ч. август 19. пятница. | Өртээ 20 көп.

ЧАА-ЧАА НЕГЕЛДЕЛЕРГЕ БОЛГАШ СОРУЛГАЛАРГА ДҮҮШТҮР

Башкыларнык Бүгү-россия съездинге партиянын Топ Комитеди болган Совет чакы бистиң чурттуу аста башкыны болган совет школыннык берге болган хундуат ажалдык улуг үнелешкенин берген. Илалдык анык салгычыларын коммунист элуга кижилер болган өрөдир керекке улуг алдр-хавыкы дүш башкыларын Бүгү-россия съездинге сонгуттур хундуат эргени алган башкыларын болган улуг өрөдигезин ажалдагычларын СССР-ниң өрөдирери-биле болган медальдары-биле шаңчала.

партит кемчелерин албааннар. Бүгү-нигиниң ылавыла өрөдир сес чыл өрөдигезин ботландыра, бүдүрүлгө өрөдигезин күш-ажыкчы, политтехниктиг, ишти билгичтиг өртүмк школаларынын материалдык базаларын быжылаары—чер-черде партия совет болган улуг өрөдиге органнарындан улуг күженишкенин неген турар. Бо өрөдиге чылдык обласка он бир чылдын өртүмк школалары 14, сес чылдын школалары 27 чедир өзөр. Школаларын мычар аде тургусканы, чаа программа-биле ажалдаары—уламна бедик негелделерин, өрөдиге чылдык негелделерин шалыкын доозарын хун айтырымына туртуу турар. Илалдык турбуже, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Тес-Хем районнары бо талазы-биле байдалдар дүвүрчөг болуп арттышкан. Чижээ, Бай-Тайга районуң бүгү школаларынын августун бирги чартымына чедир чүгле чалгыс школанын, үш интернаттын септелген доозулган. Барыын-Хемчик школаларынын 28 хире-ле хуузу септелген деп комиссия санган. Ол районнарың школалары оттуларын биле белеткелин болган советти аларын көчүт оожум чордуу турар.

СЭКП ТИ-ниң РСФСР талазы-биле Бирозунуң болган РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ол съездинге байырык чагазында чүтээл турары болга: «Комунизм тургузуң-кузун калбартып чорударының үезинче СССР-ниң эгелен кирген чорту школаның болган башкыларын мурунуга улун-на улуг чагай соруганы—күш-ажыл дөргө бирги амдыралчы негелде болур, бүгү талазы-биле билгич болган белеткелтиген кижилерин, коммунист илалдык негелде медерелдиг келтирерин кижилерин оларга дандырып турар». Ол болза совет школаның мурунуга чаа улуг бедиктен харымсалга болур.

Ажыгалга кире чогуу 19 жила бажынарының база 9 интернаттарын тудуларында бөгүнче чедир чалгыс-даа күрүнө актызы-биле күлөп алдыман. Чөөн-Хемчиктин Чадаана, Тес-Хемдин Бер-Дага 160-160 өрөнчикчилер өрөдир шкөлүлөр, ол-ла районнарың Чыраа-Бажында, Кызыл-Чыраа интернаттар тудуу ил чыл хире үргүчүлүш доозулган. Ынчангаз Тес-Хемдин эш О. Болка база Чөөн-Хемчиктин эш О. Дажудей дарга-лаан райлукчоомары мөңү чогуу турунеди кыла чогуу. Чүге дие, чозот чаа СЭКП Топ Комитеди болган СССР-ниң Министрлер Чөвүлели «Школа тулуунуң болган школаларынын материалдык базанын быжылар кемчелерин дугайында» дотталымна чер-черде партия, совет органнары бо айтырык чогуу кичээлгени салырын чүгүлалп айткан.

Школаларга чаа өрөдиге чыл эгелдөө чедир чыл санын жоуктар арткан. Ынчангаз ам школалар септелгезинде болган белеткелдине чедир кылдыман ажалдарын шалыкын доозар дөш бүгү кемчелерин айрык керек. Ол ажылда бүгү хай-илитин, төрөдирин калба-биле кириштирип, шеф ажалдарын организастаар керек. Оң-биле холбаштыр чер-чер Советтер болган школаларын башкылар коллективтери чалгыс-даа школа намызы уруг өрөдигезин дашкар чыдып калбасын дөш, оларын сан-данамын шыл чорударыне улуг кичээлгени салыр хүлөөлгелер.

Амгы үеде районнарга башкыларын август чөвүлгө хуралдары эгелеп турар. Оларга совет башкынын хүндүлүг чагай ажал-херектерин дугайын чулааштыршаан, школа ажалдык четтерин бот-шүгүчүлүчүлүк өү-биле илереткен, оларын тайлырларын араларын айтыр. Оң-биле кыды ол хуралдарга школа септелгезин, тудуларын дөрий доозары базаларын материалдык базаларын быжылаар кемчелерин дугайы улуг чери элээр анаар. Ынчангаз чер-черде партия, совет болган улуг өрөдиге органнары ол хуралдарын бедик деңгээлди арттиреринче улуг кичээлгени салыр журулар.

Улуг Төроон чурттуг школалары болган башкылар-биле бир дөмей Тыва областың школалары, улуг өрөдигезинде ажалдагычлары школаны аде тургузарынын илгич чылдында ол улуг харымсалгыч болган хундуат соруганы күсөдир-биле күженишкенин ажалдан турарлар.

Школанын аде тургузарында холбашкыларын, чаа сорулгаларын кыла-ла башкылар коллективтери шыл билеп, мында өрөдиге-биле күш-ажылы ханы холбашкылар турар болур, мында өрөнчкычало быжыг билгилерин болуп, күш-ажылы чачылдарын шилгезип ал турарлар. Бо талазы-биле Турнаа эш Селина, Сүт-Агында эш Шөөв директорлаан ортумк болган Шөөв-даа школалар элзон сургышын турар. Ол ышкан Сарыг-Септин, Чадаанын, Шагаан-Арыгын ортумк школаларын күш-ажыкчы политтехниктиг өрөдигенин организастаар талазы-биле база-ла багай эвес ажалданнар. Өрөнчкычере ханы болган быжыг билгилерин берип турар башкыларын саны өскөн. Эрткен өрөдиге чылдында 300 ажыг башкылар боттарынын башкылаан кластеринге өөрчкычирин багай демдек чокка доостурулар.

Илалдык болза-даа элзон хай школаларын башкылар коллективтери совет школаның мурунуга сяддынып турар чак, нарын сорулгаларын, аде-тургузушкун-биле холбашкы чүгүлалп айтырыларын көчүт оожум шилтирлеп, башкылаанчынын деңгезин бедитпейн турар. Оларга Чаа-Хөлде, Смагалдайда, Бай-Хаакта, Кызыл-Мажалыкта ортумк школалар хмааржыр. Ол школаларга өрөдигенин шынары куду, бүдүрүлгө өрөдигезин чорудар материалдык базалар ам-даа бөдөр-чогуу-биле тургустумал. Бо талазы-биле областың улуг өрөдиге кидилин, оң школа сектору болган үстүнде адаттылган черлерде районнар амдыгаз чедир-ле шилат

Бо хуннерде шак бурuzu үнелиг

Дүжүт ажаап алыышкынын болгаш мал чөмнериниң белеткелин чергелештир чорударыңа бүгү күштерни таарыштыр организастаар

Обласка дүжүт ажаап алыышкыны болгаш тараа белеткели

Август 15-ке чедир обласка 617 га тараа, оон иштинде колхозтарда 478 га, совхозтарда 139 га кестинген болгаш бастырганы 447 га болган. Тараа кезилдизиниң хуузу обласка 0,3, оон иштинде колхозтарда 0,4 совхозтарда 0,2 болган. Тараа кезилдизиниң планын Чаа-Хөл, Танды районнарын колхозтары 1,4 хуу, Барыын-Хемчик, Каа-Хем районнарын—0,3 хуу күсөткен. Оон өске районнарын август 15-ке чедир тараа кескениниң медээзи чок.

Эрткен чылдын бо үезинде обласка 4571 га тараа кестинген болган кезилдениң планы 2,9 хуу күсөттинген турган.

Күрүнөгө тараа садып алырының чыл планын август 15-ке чедир обласка 1,1 хуу, оон иштинде колхозтар 0,7 хуу, совхозтар 1,9 хуу күсөткен. Чөөн-Хемчик район күрүнөгө тараа садар планын 3,7 хуу күсөткеш, өске районнардан дээр болуп турар, а Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Бай-Тайга районнар, «Өөк», «УТКА 25 чылы», «Барлык» совхозтар күрүнө складынга тараа кирбээр-нер.

Баштайгы тарааны күрүнөгө

СҮГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Танды районнуң «Тилделге» совхозу бо күзүн 13800 гектар тараа культураларынын дүжүдүн ажаап алыр ужур-лугу. Ынчаарга совхозтун партия организастаанының секретары эш Калдынын бистиң редакцията медээлээни болза:

Совхозтун тараа шалдарине 11 жактарга аныгып ажаар арга-биле кестирип киришкен. Тарааның дүжүдү багай эвес болган оң 50 хире дуузуң аныгып ажаар арга-биле кестирип болур. Ынчангаз илалдык-биле гектар бүгүздөн 10 центнерден черле куду эвес дүжүттү ол согуз алыр. Баштайгы ажаап алдынан тараа күрүнө шыгылырынче кирип эгелген. Августун 17-де Ызылдың төп сайтарыга баазаыңа 10 тонна тараа дужаатынган. Ол болза үк баазыге тараа сөөрткен кызыл туттук автоколлекторларын эгези эгелген.

Ажаап алдынан тарааның гектар бүгүздөн дүжүдү ортумк-биле 13,5 центнер болган. Совхозтун механизаторлары дүжүт ажаап алыышкынын 14 ажыл хүнүнде доозарын боттарынын бүдүрүлгө чөвүлгө хуралына шилтирлеп алган болган тус-тус эвенелер, кижилер аразыңа социалисттик чарыштыг ажалдан киришкен.

Комбайнер эш Ерисанов эрткен чылын «СК-3» комбайн-биле 610 гектар тарааны ажааган, а бо чылын 700 гектарын ажаарын хүлөөнөш, комбайнер эш Чебадарев социалисттик чарышка кыйгырган. Ынчаарга эш Чебадарев бо сезонда 500 гектардан эвез эвес тарланы ажаар деп сөзүн берген.

Совхозтун бүгү 35 комбайнары оонагыт черлеринде четкилей берген. Алды бригадаларынын төперинде столоваларын совхоз болуңга күжү-биле тургускан. Районнуң автолавазы бригадаларын кезип чөрүп турар. Совхоз төвүнде столовал белең чөмнерин тараажыларга чедир берип турар. Культбригада ажалдан эгелген болган кино көргүтүлгөрү 2 улуг болган.

Совхозтун ажал-ишчилери план эсугаар 5600 тонна тарааны күрүнөгө дужаар тургаш, 8500 тонна кыдыр күсөдип шылаарын хүлөөнөш.

КОЧЕТОВО. (Телефон-биле). Танды районун Сталин аттыг колхозунун тараа ховузуңа ам 9 комбайнар кызыл-тасты шүүт ажаап алырың чоруду турар. Эге хүнүнде 220 гектар тараа ажаап алдынан, оон га бүдүрүзүнү ортумк дүжүдү 6 центнер болган. Баштайгы тараанды 15 тоннаны Бай-Хаактың тараа хүлөөп алыр пунктууңа киирген.

Будук-бүрү чөмөр белеткели

ЫПЫЛАК. Барыын-Хемчик районун «Вольшевик» колхозунун девизээринге бо кан чылга салгынын үнүжү хирелиг болган. Ынчаала-даа мал чөмнерин чегире-биле белеткээр дөш колхозчу ажал-ишчилер чүткүлдүг ажалдан турар.

Сиген кезилдизинде болган сикле салымшыкындан ангыда будук-бүрү нөмөлдө чөм кыдыр белеткээр эгелген. Амгы үеде 28 кижик составтыг тухай бригада ажалдан турар. Оон составында хукуруза эвенелер келтирерин болган шко-лачылар кирген. Олар августун 6-дан эгелээш 5 хүн иштинде 14 муң боодал будук-бүрүгү азы 20 ажыг тоннамы белеткээр.

Бир кижиге-ле 100 кезек боодалды кылары нормалзан турда, шко-лачылар Борбакка, Даш-оол, Часын-маз олар 132—150 чедир күсөдип турарлар.

С. НУУЛАР.

ЧАА-ХӨЛДҮН ТАРААЖЫЛАРЫНДА

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Бо районнуң «Найрал» колхозунун Терезин ховузуңа алды «С-4», дөрг «С-6» комбайнар ажаап алыышкыныг шулуудуп киришкен. Көжээлдиг ховуңа ил жатка кызыл-тастың аныгып ажаап алыышкынын чоруда берген. 42 гектар кызыл-таста ажаап алдынан. Баштайгы тарааны ам күрүнөгө дужаар деп турар.

Терезиниң төп хову турланды районнуң столовалын тургустунган. Тараажылар оон талон-биле чөмөрүн ал турар.

Районнуң культура киддизинин культурбригадасы тараа шалдарин эргилеринге белеткенип эгелген. Оорут, Улуг-Хову, Ах-Хем, Шанчы участкаларында кызыл булуңнар ажалданган.

(СЭТА).

Каа-Хем районнуң колхозтарында тараа культуралары быжып эгелген. Бо чылга дүжүт база чагай болуп турар. Районнуң колхозтарынын тарааның дүжүдү ортумк-биле 13—16 центнер чедип турар.

Чөлү чылдык илгич чылдык дүжүдүн ажаап алырыңче «Ленинчик орук» колхоз киришкен. Колхозтун коочун механизаторларынын бирээни, коммунист Василий Яковлевич Поршнев «С-4» деп комбайн-биле ажалдан кестирип турар.

Чурунта: «Ленинчик орук» колхозтун комбайнери коммунист Василий Поршнев «С-4» комбайн-биле тараа кестирип тур.

Сөзү болгаш фотоу В. Луковтуну.

Чедир кылдынмаан чүүлдерни дүргөн эдер

Дүжүт ажаап алыышкынын илалдык үези эгелген. Бүгү чурт-биле бир дөмей бистиң областың тараажылары дүжүттү чидирип чокка, дүргөн ажаап алыр деп улуг сорулганы салган. Ажал-агыялар бүгү бар техникамын дүжүт ажаап алыышкынын дүргөн чорударыңа бүдүрүчүлүг ажаллаары эң-не чугула айтырыг. Чөөн-Хемчик районун чамдык колхозтары дүжүт ажаап алыышкыныга багай эвес белеткенин. «Хорум-Дага» колхозтун (даргазы эш Хунажык) 8 комбайн, база тракторлары болган автомашиналары, өдөө ажал-агыял чөлөк-херекселдери ажалдарыңа бүрүн белең. Хову тургалары эки дериттинген. Бо колхоз чаа дүжүттүн таралымын ажаап эгелген.

Ол ышкан «Искра» (даргазы эш Доктугу) болган «Комунизмче орук» (даргазы эш Настык-Доржу) өдөө ажал-агыял артылырлар дүжүт ажаап алыышкыныга база багай эвес белеткелдиг ужурашкан. Бо үезинде адаттылган колхозтарын ажал-ишчилери ажаап алыышкыны ажалдарыңа идеалейлг киришкен.

Моңк-биле чергелештир дүжүт ажаап алыышкынын белеткелдеринде улуг четтертер бар болуп турар. Август 14-ке чедир чамдык артылыр бүрүн белең эвес болган. Районда 11 комбайн, 10 жатка, тараа арыгалар 8 машина, силос ажаар 4 комбайн септелтишкенин килерген. «Кызыл тараачын» колхозта (даргазы эш Ойдуна), партия организастаанынын секретары эш Доржу 8 комбайнарың 2-и септелтишкен, 4 жатканын чүтгө 2-и белең. Тракторлар бүрүнү-биле белең эвес. Силос ажаар комбайн септелтишкен. Уш автомашинна ажалдаарыңа белең болбасын.

Тракторларын техниктиг ажаалдааның дугайында графика тургустуулан.

«Кызыл тараачын» колхозтун чалгыс-даа комбайнери августун бирги чартымына чедир дүжүт ажаап алыышкынын тараанын-биле социалисттик хүлөөлгө алган. Партия организастааны дүжүт ажаап алыышкынын үезинде чорудар партия-жи-политиктиг ажалын планын кылбасын. Каныг хүлөөлгөлөр алыр дугайында механизаторлар-биле секретары эш Доржу беседлашпай турган. Партия-политиктиг ажалдык планын кыдыры ожалдан келген. СЭКП районунун пропаганда болган агитация киддизи (аргелекчи эш Куулар) калган дүжүт ажаап алыышкынын өгөлей бергенде, ам кээп планын кылган. Көсүк агитацияны, социалисттик чарыштыг калбартыр дугайында айтырылгарже эвез салгыш салган.

Чамдык ажал-агыяларын кол укашторунда билесит-ле эрги лоуунуң хөвөр турбушкан. Чижээ, СТУ-тин клер экинде чөм чылдык бирги чылдын бүдүрүлгө овалдаарың челишкенин күсөдиреринче ажалы чөмөрүн кыйырың берген. Комбайнерлер айы тараа шүлүңгө ажалдарын билбес. Комбайнерлерин ажалдар графика тургустумал болган техникамын айлымы чок чоруну тургузар дугайында механизаторларга сургалады чоруттумазындан ажалды чамдыктар оң чорунуң билбес. Колхоз баштаар чери комбайнарымын

О. НЕНДЕН.

Тудуг бригадасы—сиген шөлүндө

Чаз-Хөл районун «Бурунгаар» кезде ажал-агыял артелиниң тудуг бригадасы (бригадари эш Сат Шакар) бо чылдын бодунга овалдашкан бүдүрүлгө планын багай эвес күсөдип турар. Бригада чыл төңчүлүгү чедир план эсугаар 4800 болж хойга 6 кажааны, чүс-чүс баш ишек кирер 2 кажааны, малчынар-га 10 чуртталга бажынарын тудар журулуг.

Ам керек кырында 2800 хай кажаар 4 кажааны туткан, ишек кыяларынның мыжын туду шөлүңде дүргөн, оон тудуң өктөбүр 1-ини бетинде доозар деп турар. Малчынын ажалдагычлары мычача чедир сиген кезилдизинге киришпейн келгени көчүтүп четлес.

Хову бригаданың бригадари эш Болот-оол кезилдени чүгө трактор-лун, айттын сиген кезер машиналары-биле чоруткан, хол казырлары-биле сиген кезерин организастаангай турары канчал-даа таарышкан. Хол казырларын массалык-биле ажалдаарыңа, будук-бүрү чөмө хөйү-биле белеткээрине болган мал чөмөрүнүн сиклаашкынын челишкенин чорударыңа онза салгыш салыры негелтилген турар.

Бригадада ам 27 кижик ажалдан турар. Олар Чаа-Хөл унунда шыктарынын сигенин хол казырлары-биле кестирип, хол дырбашы-биле

бөдүрүп, кургай бөри билек-ле сарыттай чөрүп турар. Августун 8 тен 13-ке чедир 31 тонна сигенин сарыткан, 1,5 тонна будук-бүрү чөмөи белеткээр.

Бригадада кезикчилер Сат Дол чанжаа, Хайдык Дага, Моңгуш Эртен, Моңгуш Чыскал-оол, сарыт тагыч Түлүш Суван-Лама, көпөң сөөрткүчүлери Хайдык Машка, Сен-дажи Тоозун олар шалымчы ажалдан турарлар.

К. МААДЫ,

Чурунта: бригадада кезикчилер эвенелерин ажалдан турары.

Фото В. Уколовтуну.

Агаар Флодунуң хүнүңе холбаштыр Москва болган байырлыг хурал

Август 17-де Совет Армияның Топ театрыңа СССР-ниң Агаар хүнүңе холбаштыр СССР-ниң Камгала министрствоуңун партия, совет, кийинги организастаанынын төлөөкчилери-биле каттышкан байырлыг хуралы болган.

Совет Эвилелиниң Маршаллары А. А. Гречко, М. В. Захаров, Ужар-чүдүлүг Кол маршалы К. А. Вершинин, Совет Эвилелиниң Маршалы С. М. Буденный, шериңниң эвин-жүрү кезектериниң маршаллары, ужар-чүдүлүг конструкторлары, Совет Армияның Солгаш Шериг-Далай Флодуунуң генераллары, адмиралдары, офицерлери, ужар-чүдүлүг үлестирүүнүң, Хамааты ужар-чүдүлүг флотунун ажалдагычлары президиумда олуттары эчеленер.

Совет Армияның Шериг-Агаар күштериниң Кол командирлери, Ужар-чүдүлүг кол маршалы К. А. Вершинин байырлыг хуралды кыска эге сөс-биле ажиткан.

СЭКП Топ Комитетиниң Президиуму хундулуг президиумга хуралдын

кирижкычелери улуг сорук киришкенин биле сонгаштыр.

Хуралда Москва хоорайның партия организастаанының болган найыскалыгы эвезин чөмөрүнүн мурунуган—СЭКП-ниң МКК-нын секретары В. И. Степанов, ужар-чүдүлүг үлестирүүнүң ажалдагычларынын, инженер-техниктиг ажалдагычларынын болган ажал-хавыкчыларынын мурунуган—СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ужар-чүдүлүг техниказынын талазы-биле Кургане комитетиниң даргазы С. М. Лешенко, Москва областың колхозчуларынын мурунуган—«Огородный гигант» колхозун бригадари В. А. Жигалов, ВЛКСМ ТК-нын мурунуган—ВЛКСМ ТК-ның секретары В. М. Мирошенко олар байыр чедиргенер.

Агаар Флодунуң хүнүңге алаар болдуран Сайырык хуралдар ол жылы Ленинградка, Бакуга, Ригага, Таллинге, Минскке, Вильнюске, Уфага болган чурттуг өске-даа хоорайларыңа база болгускан.

Г. ПЕТРОВ.

